प्रश्नपत्रम्

संस्कृतम् (३०९) Sanskrit 309

परीक्षासमयावधिः (Time) होरात्रयम् (3 Hrs) **पूर्णाङ्काः (Full Marks) - 100**

निर्देशाः -

1) अस्मिन् प्रश्नपत्रे आहत्य 41 प्रश्नाः सन्ति।
2) प्रश्नस्य दक्षिणे पार्श्वे संख्यासु (अङ्काःxप्रश्नाः=पूर्णाङ्काः) इति एवम् अङ्कान् निर्दिशति।
3) समे प्रश्ना अनिवार्याः।
4) वैकल्पिकभागयोः एकः समाधेयः। (प्रश्न संख्या– 33-41)

[A] अधोलिखितेषु युक्तं विकल्पं चिनुत। 1 x 20 = 20

1) i) कस्य राज्ये कश्चन जनः पिशुनः तस्करः नासीत्। **1**
(क) भोजराजस्य (ख) वकासुरस्य (ग) पुत्तलिकाया (घ) विक्रमस्य।

अथवा

ii) कस्मिन् वृक्षे गरुडनीडानि आसन्।
(क) वटवृक्षे (ख) पलाशवृक्षे (ग) कदलीवृक्षे (घ) शाल्मलीवृक्षे।

2) 'किंस्वित् सूर्यसमं ज्योतिः' इत्यादिमन्त्रः कस्मिन् वेदे विद्यते। **1**
(क) ऋग्वेदे (ख) सामवेदे (ग) यजुर्वेदे (घ) अथर्ववेदे।

3) i) हिमालये प्रमुखः वृक्षः कः विद्यते। **1**
(क) देवदारुवृक्षः (ख) चन्दनवृक्षः (ग) जम्बीरवृक्षः (घ) वटवृक्षः।

अथवा

ii) स्वास्तिकयन्त्राणां संख्या भवति। (क) २८ (ख) २४ (ग) २५ (घ) २०

4) 'कष्टं न्यासस्य रक्षणम्' इति नाट्यांशस्य रचयिता कः। **1**
(क) कालिदासः (ख) विशाखदत्तः (ग) भवभूतिः (घ) शूद्रकः।

5) i) 'हृदयपरिवर्तनम्' इति नाट्यांशे कति ब्राह्मणवेशधारिणः यक्षाः आसन्। **1**
(क) चत्वारः (ख) पञ्च (ग) षट् (घ) सप्त।

अथवा

ii) 'भो महासत्त्व, अत्र शिलायां प्रतिदिनं य उपविशति स मदागमनात्पूर्वमेव म्रियते' इति कस्य वचनम्।
(क) भोजराजस्य (ख) वकासुरस्य (ग) पुत्तलिकायाः (घ) विक्रमस्य।

6) 'परिरक्ष सम्यग् गरुडनीडानि' इति कस्य वचनम्। **1**
(क) भोजराजस्य (ख) शक्रस्य (ग) मातलेः (घ) दैत्यस्य।

7) i) बुद्धिं तु _______ विद्धि मनः प्रग्रहमेव च। **1**
(क) रथिनम् (ख) सारथिम् (ग) हरिणम् (घ) इन्द्रियम्।

अथवा

ii) भारतवर्षस्य कस्यां दिशि हिमालयः वर्तते।
(क) पश्चिमस्याम् (ख) पूर्वस्याम् (ग) दक्षिणस्याम् (घ) उत्तरस्याम्।

8) प्रसिद्धे ऋणत्रये किं नास्ति। **1**
(क) देवऋणम् (ख) पितृऋणम् (ग) मातृऋणम् (घ) ऋषिऋणम्।

9) i) 'अतिथीनां सेवा अस्माकं धर्मः' इति कस्य वचनम्। **1**

(क) यक्षस्य (ख) मैत्रबलस्य (ग) मन्त्रिणः (घ) विक्रमस्य।

अथवा

ii) एकाङ्किनाटकरूपेण किं प्रसिद्धम्।

(क) द्वा सुपर्णा (ख) नवमालती (ग) ग्रामज्योतिः (घ) कथासंग्रहः।

10) 'चपलः सरक्तगौरो मज्जासारश्च माहेयः' इति कस्य स्वरूपम्। **1**

(क) सूर्यस्य (ख) कुजस्य (ग) वुधस्य (घ) चन्द्रस्य।

11) i) कः कं न द्विक्षन्। **1**

(क) भ्राता मातरम् (ख) स्वसा भ्रातरम् (ग) भ्राता भ्रातरम् (घ) भ्राता स्वसारम्।

अथवा

ii) एको हि दोषो गुणसन्निपाते ______________किरणेष्विवाङ्कः।

(क) सानूनि गन्धः (ख) निमज्जितेन्दोः (ग) स्थितः पृथिव्याः (घ) उच्चैः शिरसाम्।

12) अस्वेदवेपथुः इति पदस्यार्थः कः। **1**

(क) घर्म कम्पनं च नास्ति यस्य सः (ख) घर्म नास्ति कम्पनं च अस्ति यस्य सः

(ग) घर्म विद्यते कम्पनं नास्ति यस्य सः (घ) घर्म च कम्पनं च अस्ति यस्य सः।

13) i) दीपश्चापि न मर्षयेदभिमुखं स्याल्लक्षसुप्तं यदि - इत्यत्र मर्षयेत् इति पदस्यार्थः कः। **1**

(क) अवगच्छेत् (ख) सहेत (ग) कल्पेत (घ) निवारयेत्।

अथवा

ii) प्राणिहिंसादित्यागाय कं प्रति क उक्तवान्।

(क) ब्राह्मणान् प्रति गोपालकः (ख) यक्षान् प्रति मन्त्री (ग) यक्षान् प्रति राजा (घ) यक्षान् प्रति ब्राह्मणः।

14) सताम् इति कीदृशं रूपम्। **1**

(क) द्वितीयैकवचनान्तम् (ख) षष्ठ्यकेवचनान्तम् (ग) षष्ठीबहुवचनान्तम् (घ) सप्तमीबहुवचनान्तम्।

15) i) किम्-शब्दस्य पुंलिङ्गे पञ्चम्येकवचने किं रूपम्। **1**

(क) कस्मिन् (ख) कस्य (ग) केन (घ) कस्मात्।

अथवा

ii) भवत्यभ्यङ्गनित्यत्वान्नरोऽल्पज्वरः इत्यत्र सन्धिविच्छेदः कार्यः।

(क) भवति अभ्यङ्गनित्यत्वान् नरः अल्पज्वरः (ख) भवति अभ्यङ्गनित्यत्वात् नरः अल्पज्वरः

(ग) भवत्यभ्यङ्गनित्यत्वात् नरः अल्पज्वरः (घ) भवत्यभ्यङ्गनित्यत्वान् नरः अल्पज्वरः।

16. अधोलिखितेषु सत्यम् असत्यं वा इति चिनुत (कानिचित् चत्वारि) 4 (1x4)		
1	I.	बकासुरः पलाशनामनगरे वसति स्म।
	II.	जम्बुफलम् वर्षर्तौ भुज्यत।
	III.	कल्पना हरियाणाराज्यस्य रोहतकनगरे जन्म लब्धवती।
	IV.	चारुदत्तः मृच्छकटिकनाटस्य नायकः अस्ति।
अथवा		
2	I.	विक्रमराज्ञः कथनात् राक्षसः जीवहिंसां त्यक्तवान्
	II.	वर्षासु सुरेन्द्रदत्तं सलिलं तृषिताः पिबन्ति
	III.	कल्पना भारतीय-अन्तरिक्षानुसन्धन संगठनेन (ISRO) सह कार्यं कृतवती
	IV.	मृच्छकट्कस्य लेखकः शूद्रकः अस्ति।

17. सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा कुरुत (कानिचित् चत्वारि) 4(1*4)	
1	I. आत्म + उत्सर्गः = ...
	II. यथा + आज्ञापयति = ...
	III. .... + आम्रफलम् = पतत्याम्रफलम्
	IV. सत्येन + ... = सत्येनैनम्
	अथवा
2	I. पर + ... = परार्थे
	II. अल्पेन + एव = ...
	III. ....+ ऋतुः = वर्षर्तु
	IV. च + ... = चाग्निः

18.	अधोरेखांकितं पदम् अनुसृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत (केनिचित् चत्वारः) 4 (1*4)
1	I. बकासुरः प्रतिदिनं जनान् भक्षयति।
	II. लब्धदत्तं पुनः आह्वयतु।
	III. वासुदेवस्य पुत्रः श्रीकृष्णः ।
	IV. सानूनि गन्धः सुरभीकरोतु।
2	I. ब्रह्मणस्य दुःखेन खगः दुःखी भवति।
	II. काले फलति सौभाग्यम्।
	III. दमोदरं रङ्गगतं घातयामि।
	IV. आमेखलं सञ्चरतां घनानाम्।

19. अधोलिखितेषु प्रकृतिप्रत्ययविभाजनं कुरुत। (कानिचित् चत्वारि) 4(1*4)	
1	I. .... +........ + ... = विहर्तुम्
	II. आङ् + रुह् + क्त = ...
	III. गम् + अनीयर् = ...
	IV. .... + ... = लिखितम्
	अथवा
2	I. द्रुह् + तुमुन् = ...
	II. .... + ...= उक्त्वा
	III. वर्ण् + क्त = ...
	IV. ....+ .... = हसितम्

20. उदाहरणानुसारम् अधोलिखितानां शब्दरूपाणां विभक्तिं वचनं च चिनुत (पञ्चैव) 5(1*5)

	शब्दः	विभक्तिः वचनम्	रूपम्
उदा.	लता	चतुर्थी एकवचनम्	लतायै
1.	मनस्	पञ्चमी बहुवचनम्	

2.	भवत्	चतुर्थी द्विवचनम्	
3.	धनवत्	षष्ठी एकवचनम्	
4.	गृहम्	सप्तमी बहुवचनम्	
5.	राजन्	प्रथमा एकवचनम्	
6.	बालकः	तृतीया द्विवचनम्	

21.	उचितेन धातुरूपेण वाक्यपूर्तिं कुरुत (पञ्चैव) 5 (1*5)
1	पक्षी दुःखकारणं .... । (कथ् - लट्)
2	निर्धनः जनः भवद्दर्शनाकांक्षी द्वारे .... । (स्था - लट्)
3	पर्यावरणसंरक्षणेन जीवनं सुखमयं भवितुं ….. । (शक्- लट्)
4	वयम् एतत् न ……। (भक्ष्- लृट्)
5	भवन्तः मद्यपानं निन्दित वचनानु च विषवत्........।(त्यज्- लोट्)
6	त्वं तस्य पुण्यफलं ……..। (श्रु- लोट्)

[B] द्वयोः प्रश्नयोः यथानिर्देशम् उत्तराणि लिखत। 2x2=4

22. 'काले फलति सौभाग्यम्' इति नाटकस्य रचयिता कः। इयं कथा कस्माद् ग्रन्थाद् उद्धृता। 2

अथवा

'कष्टं न्यासस्य रक्षणम्' इति नाटकस्य रचयिता कः। इयं कथा कस्माद् ग्रन्थाद् उद्धृता।

23. 'पतन्ति परपीडकाः' इति नाटके प्रतीहार्या अभिधानं किम्। मुष्टिकः केन निहतः। 2

[C] पञ्च अनतिदीर्घोत्तरैः समाधत्त। 4x5=20

24. 'काले फलति सौभाग्यम्' इति नाटकम् आश्रित्य लब्धदत्तस्य चरितं वर्णयत।

अथवा

'कष्टं न्यासस्य रक्षणम्' इति नाटकम् आश्रित्य चारुदत्तस्य चरितं वर्णयत।

25. 'पतन्ति परपीडकाः' इति नाटकम् आश्रित्य श्रीकृष्णस्य लीला वर्णयत।
26. 'मानो हि महतां धनम्' इति नाटकस्य सारं लिखत।
27. 'कल्पनाकीर्तिः विजयते' इति गद्यांशम् आश्रित्य कल्पनाचवलाया अन्तरिक्षगमनं समासेन लिखत।
28. पर्यावरणस्य भूमिमण्डलं जलमण्डलं च निर्वर्ण्य तयोः दूषणनिरोधाय संरक्षणाय च उपायद्वयं वर्णयत।

[D] चत्वारः दीर्घोत्तरैः समाधेयाः। 5x4=20

29. अधोलिखितविषयम् अधिकृत्य मञ्जूषासाहाय्येन दशसु वाक्येषु एकम् अनुच्छेदं लिखत। 'अस्माकं देशः भारतम्'।

मञ्जूषा - जन्मभूमिः, उत्तरे हिमालयः, तिसृषु दिक्षु सागराः, गङ्गायमुनागोदावरीसरस्वतीनर्मदासिन्धुकावेर्यादयः प्रसिद्धा नद्यः, मध्ये विन्ध्याचलः, महती संस्कृतिः, महान्तः कालिदासाद्याः कवयः, महान्तः ग्रन्थाः, रामायणादयः धर्मग्रन्थाः, विपुलं साहित्यम्, देशभक्ताः। सूक्तिः - जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी।

अथवा

‘संस्कृभाषायाः महत्त्वम्’ – मञ्जूषा- प्राचीनभाषा, वैज्ञानिकी, वेदज्ञानम्, भगवद्गीता, संस्कृतिः, महान्तः कालिदासाद्याः कवयः, महान्तः ग्रन्थाः, रामायणादयः धर्मग्रन्थाः, विपुलं साहित्यम्। सूक्तिः संस्कृतिः संस्कृताश्रिता।

30. भवान् रामः स्वमित्रं हरिं प्रति द्वादशकक्षायां संस्कृतपठनाय तस्य उत्साहं वर्धयितुं पत्रं लिखतु।

31. 'जगन्नाथरथयात्रा' ‘ग्रामे गणेशोत्सवः’ इति विषयं समाश्रित्य परियोजनाम् एकां लिखत।

32. संवादलेखनम् –

I. पुरुषप्रधानसमाजे महिलानां दैनिकजीवने अनुभूयमानाः समस्याः इति विषये मातापुत्र्योः संवादं दश वाक्येषु लिखत।

अथवा

II. अवकाशदिने परिवारस्य पर्वतीयक्षेत्रे भ्रमणम् इति विषये भ्रातुः भगिन्याः मध्ये संवादं दश वाक्येषु लिखत।

वैकल्पिकभागः क

33. अधोलिखितेषु युक्तियुक्तं विकल्पं चिनुत।

i) थाईदेशविलासम् अस्ति- 1

क) नाटकम् ख) यात्राकाव्यम् ग) प्रकरणम् घ) शतककाव्यम्

अथवा

ii) श्रीधरभास्कर-वर्णेकरस्य रचना अस्ति-

क) पाथेयशतकम् ख) भारतशतकम् ग) इन्दिराकीर्तिशतकम् घ) स्वातन्त्र्यवीरशतकम्

34. ऋग्वेदानुसारम् अयुतम् इति संख्या भवति- 1

क) १०० ख) १००० ग) १०००० घ) १०००००

35. i) आयुर्वेदग्रन्थेषु केषां समावेशः नास्ति- 1

क) संहितानाम् ख) व्याख्याग्रन्थानाम् ग) विशिष्टविषयाधृतग्रन्थानाम् घ) नाटकानाम्

अथवा

ii) आयुर्वेदस्य परंपरासु का नास्ति-

क) भरद्वाजपरंपरा ख) धन्वन्तरीपरंपरा ग) काश्यपपरंपरा घ) पाणिनीयपरंपरा

36. मेघभेदेषु अयम् नास्ति- 1

क) पुष्करः ख) विन्ध्याचलः ग) आवर्तः घ) संवर्तः

37. भार्गवराघवीयम् इति कस्य कृतिः- 1

क) रामभद्राचार्यः ख) कुसुमाग्रजः ग) वा॰ शि॰ आप्टे घ) हरिशंकर परसाई

38. अधोलिखितेषु युग्मानां मेलनं कुरुत- 4

महाकाव्यम्		लेखकः
I.	उत्तरसीताचरितम्	क जी. बी. पल्सुले
II.	जानकीजीवनम्	ख सत्यव्रतशास्त्री
III.	इन्दिरागान्धिचरितम्	ग राजेन्द्रमिश्रः
IV.	जवाहरज्योतिमहाकाव्यम्	घ रेवाप्रसाद द्विवेदी

प्रश्नत्रयं समाधेयम् 2x3=6

39. मुक्तककाव्यं किं भवति सोदाहरणं लिखत। 2

अथवा

यात्राकाव्यस्य सोदाहरणं विवरणं लिखत।

40. संस्कृतपत्रपत्रिकाः इति विषये सोदाहरण विवरणं लिखत। 2

41. सुश्रुतसंहितायाः संक्षिप्तं परिचयं लिखत। 2

अथवा

चम्पूकाव्यस्य संक्षितं विवरणं लिखत

वैकल्पिकभागः ख

33. अधोलिखितेषु युक्तियुक्तं विकल्पं चिनुत।

i) संस्कृतभाषायाः प्रयोजनानि सन्ति - 1

क) विविधानि ख) अद्भुतानि ग) असमीचीनानि घ) बोद्धव्यानि

अथवा

ii) सांसारिकव्यवहारः कां विना न प्रचलति-

क) धनम् ख) साहित्यम् ग) भाषाम् घ) वेदम्

34. जर्मनीदेशस्य श्रव्यप्रसारणमाध्यमकेन्द्रात् संस्कृतभाषायां वार्ताप्रसारणं भवति- 1

क) दैनिकम् ख) साप्ताहिकम् ग) मासिकम् घ) त्रैमासिकम्

35. i) दूरदर्शने संस्कृतवार्तानां दैनिकं प्रसारणं कस्मिन् वर्षे आरब्धम्- 1

क) 1990 ख) 2010 ग) 2005 घ) 2002

अथवा

ii) संस्कृतवार्त्ताप्रसारणे इदं न आवश्यकम्-

क) वार्त्ताकक्ष ख) वार्त्तासम्पादनम् ग) भाषासम्पदनम् घ) वार्त्तानिर्माणम्

36. लौकिकसंस्कृतम् अधोलिखितेषु कस्य ग्रन्थस्य भाषा नास्ति- 1

क) पञ्चतन्त्रम् ख) ऋग्वेदसंहिता ग) अर्थशास्त्रम् घ) रामायणम्

37. अधोलिखितेषु किं संस्कृतचलचित्रस्य नाम-

क) आदिशंकराचार्यः ख) सूर्यवंशम ग) नायक घ) दृश्यम् 1

38. अधोलिखितेषु युग्मानां मेलनं कुरुत- 4

	महाकाव्यम्	लेखकः
I.	अष्टाङ्गहृदयम्	क लौकिककोशः
II.	शुल्वसूत्रम्	ख वैदिककोशग्रन्थः
III.	निघण्टुः	ग गणितविद्या
IV.	अमरकोशः	घ चिकित्साग्रन्थः

प्रश्नत्रयं समाधेयम् 2x3=6

39. द्वयोः व्यावसायिकक्षेत्रयोः नामनी लिखत यत्र संस्कृतभाषायाः ज्ञानस्य उपयोगः भवति? 2

अथवा

जनसंचारस्य परिभाषां लिखत।

40. दूरदर्शनस्य (D.D. इत्यस्य) द्वयोः प्रणाल्योः नामनी लिखत। 2

41. वार्त्ताभिकरणम् (News Agency) किं भवति इति विषये संक्षेपेण लिखत। 2

अथवा

संस्कृतवार्त्ताप्रसारणस्य प्रक्रियायाः चरणद्वयस्य नामनी लिखत।

--)(O)(--

उत्तरमाला

संस्कृतम् (३०९) Sanskrit 309

परीक्षासमयावधिः (Time) होरात्रयम् (3 Hrs) **पूर्णाङ्काः (Full Marks) - 100**

निर्देशाः -

1) अस्मिन् प्रश्नपत्रे आहत्य 41प्रश्नाः सन्ति।
2) प्रश्नस्य दक्षिणे पार्श्वे संख्यासु (अङ्काःxप्रश्नाः=पूर्णाङ्काः) इति एवम् अङ्कान् निर्दिशति।
3) समे प्रश्ना अनिवार्याः।
4) वैकल्पिकभागयोः एकः समाधेयः। (प्रश्न संख्या– 33-41)

[A] अधोलिखितेषु युक्तं विकल्पं चिनुत। **1 x 15= 15**

1) i) (घ) विक्रमस्य। अथवा ii) (घ) शाल्मलीवृक्षे। 1
2) (ग) यजुर्वेदे 1
3) i) (क) देवदारुवृक्षः अथवा ii) (ख) २४ 1
4) (घ) शूद्रकः। 1
5) i) (ख) पञ्च अथवा ii) (ख) वकासुरस्य 1
6) (ख) शक्रस्य 1
7) i) (ख) सारथिम् अथवा ii) (घ) उत्तरस्याम्। 1
8) (ग) मातृऋणम् 1
9) i) (ख) मैत्रबलस्य अथवा (ख) नवमालती 1
10) (ख) कुजस्य 1
11) i) (ग) भ्राता भ्रातरम् अथवा ii) ख) निमज्जितेन्दोः 1
12) (क) घर्म कम्पनं च नास्ति यस्य सः 1
13) i) (ख) सहेत अथवा ii) (ग) यक्षान् प्रति राजा 1
14) (ग) षष्ठीबहुवचनान्तम् 1
15) i) (घ) कस्मात्। अथवा ii) (क) भवति अभ्यङ्गनित्यत्वान् नरः अल्पज्वरः 1

16. अधोलिखितेषु सत्यम् असत्यं वा इति चिनुत (कानिचित् चत्वारि) 4 (1x4)	
1	I. सत्यं

	II. सत्यं
	III. असत्यं
	IV. सत्यं
अथवा	
2	I. सत्यं
	II. सत्यं
	III. असत्यं
	IV. सत्यं

17. सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा कुरुत (कानिचित् चत्वारि) 4(1*4)	
1	I. आत्मोत्सर्गः
	II. यथाज्ञापयति
	III. पतति
	IV. एनम्
	अथवा
2	I. अर्थे
	II. अल्पेनैव
	III. वर्षा
	IV. अग्निः

18.	अधोरेखांकितं पदम् अनुसृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत (केचित् चत्वारः) 4 (1*4)
1	I. बकासुरः प्रतिदिनं कान् भक्षयति।
	II. कं पुनः आह्वयतु?
	III. वासुदेवस्य पुत्रः श्रीकृष्णः ?
	IV. सानूनि कः सुरभीकरोतु?
2	I. ब्रह्मणस्य दुःखेन कः दुःखी भवति?
	II. काले फलति किम्?
	III. कं रङ्गगतं घातयामि?
	IV. आमेखलं सञ्चरतां केषाम्?।

19.अधोलिखितेषु प्रकृतिप्रत्ययविभाजनं कुरुत। (कानिचित् चत्वारि) 4(1*4)	
1	I. वि + हृ + तुमुन्
	II. आरूढः
	III. गमनीयः/गमनीयम्
	IV. लिख् + क्त
	अथवा
2	I. द्रोहितुम्
	II. वच् + क्त्वा
	III. वर्णितः/वर्णितम्
	IV. हस् + क्त

20. उदाहरणानुसारम् अधोलिखितानां शब्दरूपाणां विभक्तिं वचनं च चिनुत (पञ्चैव) 5(1*5)			
	शब्दः	विभक्तिः वचनम्	रूपम्
उदा.	लता	चतुर्थी एकवचनम्	लतायै
1.	मनस्	पञ्चमी बहुवचनम्	मनसः
2.	भवत्	चतुर्थी द्विवचनम्	भवद्भ्याम्
3.	धनवत्	षष्ठी एकवचनम्	धनवतः
4.	गृहम्	सप्तमी बहुवचनम्	गृहेषु
5.	राजन्	प्रथमा एकवचनम्	राजा
6.	बालकः	तृतीया द्विवचनम्	बालकाभ्याम्

21.	उचितेन धातुरूपेण वाक्यपूर्तिं कुरुत (पञ्चैव) 5 (1*5)
1	कथयति
2	तिष्ठति
3	शक्नोति
4	भक्षयिष्यामः
5	त्यजन्तु
6	शृणु

[B] यथानिर्देशम् उत्तराणि लिखत।

22. 'काले फलति सौभाग्यम्' इति नाटकस्य रचयिता श्री-नी-ना-मध्यस्थः। इयं कथा कथासरित्सागरग्रन्थाद् उद्धृता। 2

अथवा

'कष्टं न्यासस्य रक्षणम्' इति नाटकस्य रचयिता कः। इयं कथा कस्माद् ग्रन्थाद् उद्धृता।

23. 'पतन्ति परपीडकाः' इति नाटके प्रतीहार्या मधुरिका इति अभिधानम्। मुष्टिकः बलरामेण निहतः। 2

[C] पञ्च अनतिदीर्घोत्तरैः समाधत्त। 4x5=20

24. 'काले फलति सौभाग्यम्' इति नाटकम् आश्रित्य लब्धदत्तस्य चरितम्-

क) विनम्रता

ख) धैर्यम्

ग) सत्यवादिता इत्यादीन् गुणान् आश्रित्य अष्टौ वाक्यानि लेखनीयानि।

अथवा

'कष्टं न्यासस्य रक्षणम्' इति नाटकम् आश्रित्य चारुदत्तस्य चरितंम्-

क) विनम्रता

ख) दानशीलता

ग) सत्यनिष्ठा इत्यादीन् गुणान् आश्रित्य अष्टौ वाक्यानि लेखनीयानि।

25. 'पतन्ति परपीडकाः' इति नाटकम् आश्रित्य श्रीकृष्णस्य लीलाः-
क) चाणूरमर्दनम् ख) कुब्जायाः रोगहरणम् ग) गजमर्दनम् घ) कंसहननम् इत्यादिलीला आश्रित्य अष्टौ अष्टौ वाक्यानि लेखनीयानि।

26. 'मानो हि महतां धनम्' इति नाटकस्य सारः - क) पौरिकस्य गोमायुजन्म पूर्वजन्मस्मरणम्। ख) व्याघ्रस्य मन्त्रित्वस्वीकारः। ग) व्याघ्रसहचराणां दौष्ट्यम्। घ) व्याघ्रजनन्याः उपदेशः। ङ) शृगालस्य व्याघ्रं प्रत्युपदेशः।

27. 'कल्पनाकीर्तिः विजयते' इति गद्यांशम् आश्रित्य कल्पनाचलाया अन्तरिक्षगमनम् - क) भारतर्षे जन्म सम्प्राप्ता कल्पनाचावला १९८८ ख्रिष्टाब्दे नासाकेन्द्रे कार्यं प्रारब्ध वती। ख) १९९७ ख्रिष्टाब्दे पुनः अन्तरिक्षयात्रा। ग) २००३ ख्रिष्टाब्दे पुनः अन्तरिक्षगमनम्। घ) अन्तरिक्षे लीना।

28. पर्यारणस्य भूमिमण्डलम्- क) भूमिमण्डलस्य वैशिष्ट्यम्। ख) दूषणनिरोधोपायः। ग) जलमण्डलस्य वैशिष्ट्यम्। घ) दूषणनिरोधोपायः।

[D] चत्वारः दीर्घोत्तरैः समाधेयाः।4x5=20

29. अस्माकं जन्मभूमिः भारत वर्षम् अस्माकंगौर वम्। अस्य उत्तरे नगा धिराजः हिमालयःतिसृषु दिक्षु सागराः वर्तन्ते। हिमालयादिपर्वतेभ्यः अस्मिन् गङ्गायमुना - गोदावरीसरस्वतीनर्मदासिन्धुकावेर्यादयः प्रसिद्धा नद्यः प्रवाहिताः। अस्य मध्ये विन्ध्याचलः वर्तते। भारत वर्षस्य महती संस्कृतिः । महान्तः कालिदासाद्याः क वयः अस्मिन् भूभागे जन्म सम्प्राप्ताः। अस्य संस्कृतिः संस्कृतं चेति प्रतिष्ठाद्वयम्। अत्र रामायणमहाभारताद्यैतिहासिकग्रन्थाः, रघुवंशादीनि महाकाव्यानि संस्कृतभाषायां विरचितानि। अतः स्मर्यते सूक्तिः – जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी इत्यादिप्रकारेण

अथवा

संस्कृत भाषा अस्माकं देशस्य प्राचीनतमा भाषा अस्ति। प्राचीनकाले सर्वे एव भारतीयाः संस्कृतभाषाया एव व्यवहारं कुर्वन्ति स्म। कालान्तरे विविधाः प्रान्तीयाः भाषाः प्रचलिताः अभवन् , किन्तु संस्कृतस्य महत्त्वम् अद्यापि अक्षुण्णं वर्तते। सर्वे प्राचीनग्रन्थाः चत्वारो वेदाश्च संस्कृतभाषायामेव सन्ति।

संस्कृतभाषा भारतराष्ट्रस्य एकतायाः आधारः अस्ति। संस्कृतभाषायाः यत्स्वरूपम् अद्य प्राप्यते , तदेव अद्यतः सहस्रवर्षपूर्वम् अपि आसीत्। संस्कृतभाषायाः स्वरूपं पूर्ण रूपेण वैज्ञानिक अस्ति । अस्य व्याकरणं पूर्णतः तर्कसम्मतं सुनिश्चितं च अस्ति । । आचार्य- दण्डिना सम्यगेवोक्तम् भाषासु मुख्या मधुरा दिव्या गीर्वाणभारती।" अधुनाऽपि सङ्गणकस्य कृते संस्कृतभाषा अति उपयुक्ता अस्ति। संस्कृतभाषैव भारतस्य प्राणभूता भाषा अस्ति । राष्ट्रस्य ऐक्यं च साधयति । भारतीयगौरवस्य र क्षणाय एतस्याः प्रसारः सर्वैरेव कर्त्तव्यः । अतएव उच्यते-'संस्कृतिः संस्कृताश्रिता।

30. पुत्री – मातः आधुनिकयुगे अपि बालिकानाम् अनादरः दृश्यते इति महान् खेदः। माता - सत्यमे पुत्रि। समयः आधुनिकश्चेदपि समाजः इदानीमपि पुरुषप्रधान एव इत्यादिक्रमेण दश वाक्यानि।

अथवा

भ्राता- अहो महान् आनन्दः, अग्रजे। सम्मुखे आवयोः ग्रीष्माकाशः।

अग्रजा - सत्यमेव। ग्रीष्माकाशः अस्माकं भ्रमणावसरः। तदानीं मात्रा पित्रा सह पर्वतीयप्रदेशः भ्रमणाय गन्तव्यः। इत्यादिक्रमेण दश वाक्यानि।

31. स्वपत्रसङ्केतः, सम्बोधनम्, अभिवादनम्, कुशलसमाचारः, विषयवस्तु, समापनम्, सम्बन्धः, पत्रलेखकस्य नाम

32. 'जगन्नाथरथयात्रा' अथवा 'ग्रामे गणेशोत्सवः'

क) उद्देश्यम्।

ख) उतस्वस्य स्वरूपम्।

ग) समाजं प्रति वार्ता। इत्येवं दश वाक्यानि।

वैकल्पिकभागः क

33. अधोलिखितेषु युक्तियुक्तं विकल्पं चिनुत।

i) ख) यात्राकाव्यम् 1

अथवा

घ) स्वातन्त्र्यवीरशतकम्

34. ग) १०००० 1

35. i) घ) नाटकानाम् 1

अथवा

ii) घ) पाणिनीयपरंपरा

36. ख) विन्ध्याचलः 1

37. क) रामभद्राचार्यः 1

38. अधोलिखितेषु युग्मानां मेलनं कुरुत- 4

महाकाव्यम्	लेखकः
I. उत्तरसीताचरितम्	घ रेवाप्रसाद द्विवेदी
II. जानकीजीवनम्	ग राजेन्द्रमिश्रः
III. इन्दिरागान्धिचरितम्	ख सत्यव्रतशास्त्री
IV. जवाहरज्योतिमहाकाव्यम्	क जी. बी. पल्सुले

प्रश्नत्रयं समाधेयम् 2x3=6

39. भावनाप्रधनैः, लयप्रधानैः वा मुक्तकैः रचितं काव्यं मुक्तककाव्यं भवति। यथा– अनुभूतिशतकम्। 2

अथवा

येषु काव्येषु यात्रायाः वर्णनं भवति तानि यात्राकाव्यानि उच्यन्ते। यथा– थाईदेशविलासम्

40. भारते अनेकाः संस्कृतपत्रिकाः प्रकाशिताः भवन्ति। यथा– सुधर्मा 2

41. अयं ग्रन्थ सुश्रुतस्य रचना अस्ति। अस्मिन् शल्यक्रियायाः उपकरणानां च परिचयः अस्ति 2

अथवा

गद्यपद्यमयं काव्यं चम्पूः इति कथ्यते। यथा पवनपावनचम्पूः

वैकल्पिकभागः ख

33. अधोलिखितेषु युक्तियुक्तं विकल्पं चिनुत।

i) क) विविधानि 1

अथवा

ii) ग) भाषाम्

34. ख) साप्ताहिकम् 1

35. i) घ) 2002 1

अथवा

ii) घ) वार्त्तानिर्माणम्

36. ख) ऋग्वेदसंहिता 1

37. क) आदिशंकराचार्यः 1

38. अधोलिखितेषु युग्मानां मेलनं कुरुत- 4

महाकाव्यम्		लेखकः
I.	अष्टाङ्गहृदयम्	घ चिकित्साग्रन्थः
II.	शुल्वसूत्रम्	ग गणितविद्या
III.	निघण्टुः	ख वैदिककोशग्रन्थः
IV.	अमरकोशः	क लौकिककोशः

प्रश्नत्रयं समाधेयम् 2x3=6

39. यथा शिक्षाक्षेत्रम्, चिकित्सा, सेना इत्यादि किमपि द्वयम् 2

अथवा

येन माध्यमेन जनसामान्यं प्रति समाचारणां सन्देशादिकानां च सम्प्रेषणं भावति सः जनसंचारमाध्यमः कथ्यते।

40. डी डी न्यूज, डी डी ज्ञानदर्शनम् इत्यादि किमपि द्वयम्। 2

41. विश्वस्य सुदूरेभ्यः क्षेत्रेभ्यः वार्त्ताः संकलय्य जनसंचारस्य विविधेभ्य माध्यमेभ्यः याः संस्थाः विक्रीणन्ति। ताः वार्त्ताभिकरणानि इति उच्यन्ते। 2

अथवा

वार्त्तासम्पादनम्, भाषासम्पादनम् इत्यादि किमपि द्वयम्।

--)(O)(--